

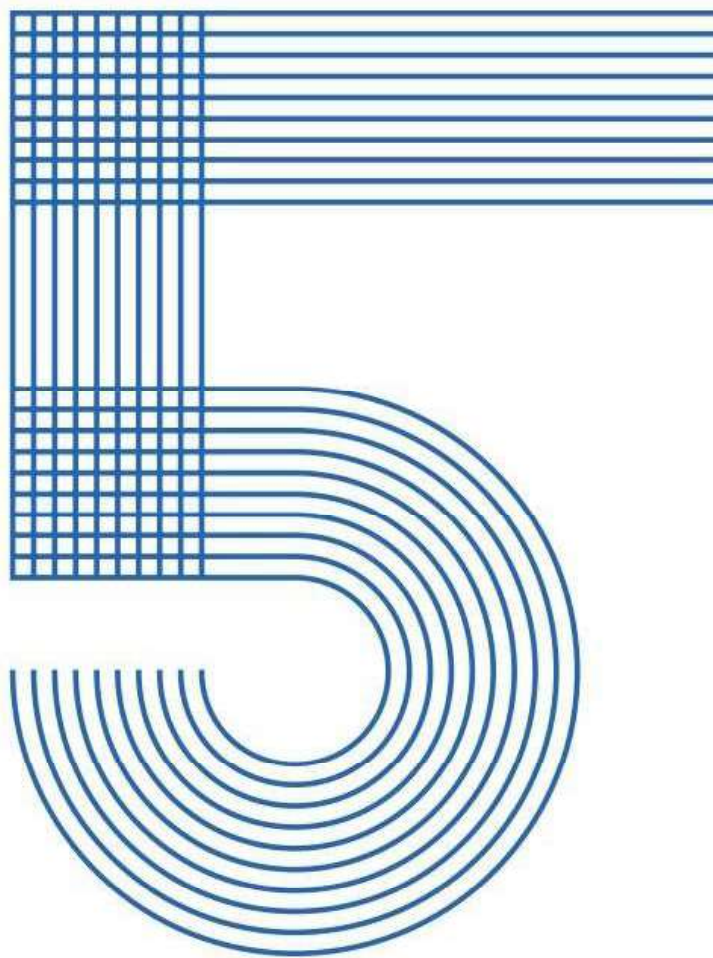
CUMIEIRA

Cadernos de investigación da nova Filoloxía Galega

Departamento de Filoloxía Galega e Latina

Vol. 5 - 2020

Xosé A. Fernández Salgado (ed.)

CUMIEIRA

*Cadernos de investigación
da nova Filoloxía Galega*

Vol. 5 – 2020

Xosé A. Fernández Salgado (ed.)

Departamento de Filoloxía Galega e Latina

UNIVERSIDADE DE VIGO

Cumieira : Cadernos de investigación da nova Filoloxía Galega. Vol. 5 / Xosé A. Fernández Salgado (ed.). -- Vigo: Universidade de Vigo, Departamento de Filoloxía Galega e Latina, 2020
160 p.; 24 cm
D.L. VG 421-2020
ISBN 978-84-8158-853-8
1. Filoloxía Galega. I. Fernández Salgado, Xosé Antonio, ed. lit. II. Universidade de Vigo, Departamento de Filoloxía Galega e Latina, ed.

© Departamento de Filoloxía Galega e Latina (Universidade de Vigo)

© Manuel Naveira Fuentes, Nerea Torres Abilleira, Ana Fernández Berrocal, Alejandro Solla Alonso, Patricia Cid Blanco

© Xosé A. Fernández Salgado (ed.)

Revisión científica do volume 5:

Anxo Angueira (UVigo), Antón Palacio (UVigo), Alexandre Rodríguez Guerra (UVigo), Xosé Soto Andión (UVigo) e Xosé A. Fernández Salgado (UVigo)

Maquetación: Xosé A. Fernández Salgado

Deseño da portada: Tania Sueiro (Área de Imaxe da Universidade de Vigo)

Edición:

Departamento de Filoloxía Galega e Latina da Universidade de Vigo
Facultade de Filoloxía e Tradución
Campus das Lagoas-Marcosende - 36310 Vigo

Impresión: Tórculo Comunicación Gráfica, S.A.

Dep. Legal: VG 421-2020

ISBN: 978-84-8158-853-8

CUMIEIRA. Cadernos de investigación da nova Filoloxía Galega aparece recollida na base de datos DIALNET, en BILEGA, no *Catálogo Italiano dei Periodici* ACNP (Università di Bologna), en *Linguistic Bibliography* e Brillonline de BRILL.

Índice / Index

- 9** Limiar /
 Introduction
- 11** MANUEL NAVEIRA FUENTES
 Rosalía entre as brétemas: o Simbolismo literario e Rosalía de Castro /
 Rosalía among the mists: Literary Symbolism and Rosalia de Castro
- 35** NEREA TORRES ABILLEIRA
 A autotradución do galego ao castelán: análise lingüística contrastiva
 de *Memorias de un niño campesino* /
 Galician-Spanish self-translation: contrastive analysis of Memorias de un niño
 campesino
- 65** ANA FERNÁNDEZ BERROCAL
 O elemento *auto-* como xerador de neoloxismos no galego actual /
 The element auto- as a generator of neologisms in contemporary Galician
- 91** ALEJANDRO SOLLA ALONSO
 Estruturas sintáctico-semánticas do verbo *votar* en galego /
 Syntactic-semantic structures of the verb to vote in galician language
- 119** PATRICIA CID BLANCO
 A dispoñibilidade léxica en estudantes da ESO da Terra de Caldelas: o centro
 de interese das profesións e oficios /
 Lexic availability in ESO students from the Terra de Caldelas: the field of interest
 Professions and jobs
- 155** Autoras e autores de *Cumieira*, vol. 5 /
 Cumieira's authors
- 157** Normas para o envío de orixinais /
 Manuscript submissions guidelines. Information for authors

O ELEMENTO *AUTO*- COMO XERADOR DE NEOLOXISMOS NO GALEGO ACTUAL

*The element auto- as a generator of neologisms
in contemporary Galician*

Ana Fernández Berrocal

Universidade de Vigo
anafernandezberrocal@gmail.com

Resumo: Este traballo estuda os neoloxismos léxicos do galego actual creados a partir do formante *auto-*. Logo de elaborar un corpus de 73 lemas con este elemento, extraídos de diversos blogs e xornais en liña, realizamos o seu estudo sincrónico e, dende unha perspectiva en diacronía curta, comparamos os datos do noso corpus e os reflectidos da análise dos neoloxismos da prensa galega de finais do século XX e inicios do XXI. Por outra banda, revisamos as contribucións teóricas das principais gramáticas galegas e doutras monografías non galegas a respecto dos límites entre os prefixos e os formantes cultos, así como do encaixe de *auto-* nunha das dúas categorías.

Palabras chave: neoloxismo, morfoloxía, prefixo, formante culto, *auto*, lingua galega.

Abstract: The aim of this project has been the study of a group of lexical neologisms from contemporary Galician created from the combining form *auto-*. After establishing a corpus of 73 lemmata with *auto-*, extracted from various blogs and online newspapers, first, a synchronic study and, then a micro-diachrony analysis was conducted. We have compared our data to the data obtained in the analysis of neologisms in the Galician press at the end of the 20th and early 21st century. In addition, we have reflected on the theoretical foundations of the main Galician and foreign grammars regarding the boundaries between prefixes and combining forms in order to categorise *auto-* as one of them.

Keywords: neologism, morphology, prefix, combining form, *auto*, Galician language.

1. Introducción¹

O obxectivo principal deste traballo é o estudo do formante *auto-* como xerador de neoloxismos léxicos do galego actual en xornais e blogs en liña. Este obxectivo primario pódese subdividir noutros máis concretos: comprender o status teórico deste formante, describir os neoloxismos formados con *auto-* e comprobar se o seu comportamento sufriu algunha muda nas últimas décadas.

Neste estudo realizamos, en primeiro lugar, unha aproximación teórica ao concepto de «neoloxismo», facendo referencia aos criterios de identificación e de clasificación que se veñen usando. A continuación, intentamos determinar os límites entre formantes cultos e prefixos, a través da consulta de gramáticas galegas e doutras obras específicas de morfoloxía, na busca da mellor caracterización do formante *auto-*. Posteriormente, elaboramos un corpus de neoloxismos con *auto-* (baseado no Observatorio de Neoloxía da Universidade de Vigo), que acabou conformado por 73 lemas —de 131 ocorrencias totais—, extraídos dos principais xornais e blogs galegos en liña. A partir del, analizamos os termos consonte a súa categoría gramatical, a súa datación nos principais corpus galegos e os campos léxicos esenciais en que aparecen, e así mesmo ofrecemos información sobre a posición e a combinabilidade de *auto-* nas palabras de nova creación. Por último, tamén realizamos un estudo en diacronía curta comparando os nosos datos cos reflectidos na análise dos neoloxismos da prensa galega de finais do século XX e inicios do XXI, por se apreciábamos algún cambio no comportamento de *auto-*.

2. Metodoloxía

Neste apartado reflexionamos sobre a metodoloxía usada e os principais recursos empregados na elaboración do noso traballo. En primeiro lugar, na delimitación do concepto de *neoloxismo*, botamos man dos criterios aplicados polo Observatori de Neologia do Institut Universitari de Lingüística Aplicada (cfr. Cabré 1993 e Observatori de Neologia 2004) e mais da súa aplicación ao galego por parte do Observatorio de Neoloxía da Universidade de Vigo (cfr. Gómez Clemente / Rodríguez Guerra 2003a).

¹ Os meus agradecementos a Alexandre Rodríguez Guerra, pola paciencia e por dedicarme o tempo que non tiña; a Alejandro Solla, por ser un apoio constante e, sobre todo, un bo amigo; e a Charo Bazo, pola colaboración e por inculcarme o amor cara ao grego.

O noso corpus de análise, conformado por neoloxismos actuais en galego con *auto-*, procede do labor desenvolvido no Observatorio de Neoloxía², equipo de investigación pertencente ao grupo Tecnoloxías e Aplicacións da Lingua Galega da Universidade de Vigo. A través do Observatorio, mediante un extractor automático, obtéñense con regularidade palabras novas na lingua procedentes de xornais galegos en liña, como *Praza Pública*, *Sermos Galiza*, *Galicia Confidencial*, *Galicia Ciencia* etc., así como de diferentes blogs en galego. Esta escolma baséase no criterio de exclusión lexicográfica, polo que o programa informático non recolle ningunha das máis de 400.000 variantes combinatorias obtidas do *Gran Dicionario Xerais da Lingua (GDXL)* e o *Dicionario da Real Academia Galega (DRAG)*. Neste punto é necesario destacar que as formas neolóxicas extraídas son actuais, pois foron recollidas en textos da segunda década do século XXI: a finais de xaneiro de 2019, data en que seleccionei as palabras con *auto-* que conformarían o meu corpus, o número de neoloxismos obtidos ascendía a 2361. A partir desta escolla, para esta investigación consultamos, alén dos xa indicados, outros dicionarios de referencia da lingua galega, como o *DIGALEGO* (en liña), o *CUMIO* ou o *IR INDO*.

Unha vez recompilados os exemplos de neoloxismos co formante *auto-*, valémonos dunha base de datos de elaboración propia, creada en *Access* de Microsoft Office. Esta base de datos está constituída por 35 campos que achegan información sobre os exemplos concretos e os contextos en que se insiren: damos conta da categoría gramatical das palabras, da natureza do segundo elemento do neoloxismo, da rendibilidade das formas, do campo semántico en que aparecen, da posible marcación tipográfica nos textos en que se rexistraron, xunto con outros datos de interese.

Ademais, aproveitamos os corpus textuais dispoñibles na lingua galega para coñecer as diferentes datacións e a continuidade ou non de uso dos neoloxismos obtidos: por medio do portal *RILG (Recursos Integrados da Lingua Galega)* da Universidade de Vigo, accedemos ao *TILG (Tesouro Informatizado da Lingua Galega)* desenvolvido no Instituto da Lingua Galega; así mesmo, botamos man tamén do *CORGA (Corpus de Referencia do Galego Actual)*, promovido polo Centro Ramón Piñeiro.

² Colaborei con este proxecto dende abril de 2018 a través, primeiro, dunha bolsa de formación da Área de Normalización Lingüística da Universidade de Vigo (abril-outubro 2018) e, deseguido, grazas á bolsa de colaboración do Ministerio de Educación, Cultura e Deporte de España, no Departamento de Filoloxía Galega e Latina da Universidade de Vigo (novembro 2018-xuño 2019).

A maiores, ofrecemos información dende unha perspectiva diacrónica (diacronía curta) a través de estudos comparativos de dous corpus neolóxicos similares metodoloxicamente. Para os datos máis afastados, servímonos dos ofrecidos en Gómez Clemente / Rodríguez Guerra (2003) do propio Observatorio de Neoloxía. Para os datos máis actuais, valémonos tamén dos resultados provisionais amosados dende unha perspectiva xeral (non concreta sobre *auto-*) no relatorio de Fernández Berrocal / Rodríguez Guerra e (2019) na *III Xornada de Neoloxía*. Deste xeito, dispoñemos de información sobre os neoloxismos con *auto-* de dúas etapas diferentes: por unha banda, do período de finais do século XX e dos dous primeiros anos do século XXI; e, por outra, dos nosos propios datos, que se basean nos neoloxismos de finais da segunda década do século XXI.

En relación co tipo de procedemento de formación de neoloxismos que mellor describe os usos detectados de *auto-*, revisamos as principais obras gramaticais galegas e non galegas con respecto á distinción entre formación culta e prefixación (Álvarez / Xove 2002, Freixeiro Mato 2006, López Viñas *et al.* 2010, Fábregas 2013, Aguirre 2013). Así mesmo, reflexionamos sobre o encaixe de *auto-* nos diferentes criterios para clasificalo como base erudita ou como prefixo.

3. Neoloxismos: criterios de identificación e clasificación

Como xa se mencionou, o corpus con que traballamos está formado por unha serie de neoloxismos do galego actual creados a partir da forma *auto-*; así que, en primeiro lugar, cumpriría responder a pregunta de que é un *neoloxismo*.

A pesar de existiren definicións de neoloxismo tan clásicas como a coñecida de Rey (1976: 4): «une unité nouvelle, de nature lexicale, dans un code linguistique défini», o certo é que nos traballos máis recentes se subliñan as dificultades para fornecer unha definición precisa do concepto de neoloxismo. Así, Cabré (2015: 127) afirma que «els neologismes són unitats difícils de definir» e engade que «la raó d'aquesta dificultat rau en la seva pròpia naturalesa: es tracta d'unitats polièdriques, d'una banda, i d'unitats relatives, de l'altra». A poliedricidade débese a que como obxecto de coñecemento un neoloxismo é «multidisciplinari i multidimensional», e a relatividade dos neoloxismos explícase porque «la seva condició de “novetat” no és absoluta, sinó que cal remetre-la sempre a un punt de referència temporal, social, geogràfic, funcional o temàtic» (2015: 127).

Alén doutros criterios que se poden atopar nas definicións de neoloxismo (cfr. Rodríguez Guerra 2016: 529-530), Cabré e Estopà Bagot (2009: 20) subliñan que para

definir un neoloxismo ou para saber cando unha unidade é un neoloxismo cómpre «establecer también para quién una lexía es nueva y con relación a qué corpus» e, para iso, «el criterio base [...] para establecer la neologicidad de una palabra es lexicográfico».

Seguindo a definición proporcionada dende a óptica galega por Gómez Clemente *et al.* (2003: 87), un neoloxismo lexicográfico é «calquera unidade léxica, principalmente de nova creación, que non aparece recollida nos dicionarios e que se rexistra nunha determinada lingua, tanto por creación autóctona coma por préstamo ou calco».

Estas novas etiquetas léxicas son necesarias no momento en que aparecen na sociedade novas realidades, novos conceptos, novos obxectos ou novas accións, tendo en conta, sobre todo, a rápida evolución que estamos a vivir no campo das ciencias e das tecnoloxías: se nace un novo significado, será necesario empregar un novo significante (ou realizar unha ampliación / modificación semántica dalgún xa existente). Alén disto, non podemos esquecer que algúns neoloxismos se crean sen unha necesidade concreta, como os neoloxismos expresivos ou os de autor, os cales poden ter pouco percorrido na lingua e cuxa única utilidade é a de chamar a atención.

Na súa obra fundamental sobre a terminoloxía, Cabré (1993: 445) expón en detalle os diferentes criterios ou parámetros que se poden aplicar á hora de identificar estas formas neolóxicas³:

- (a) A palabra *neoloxía* creouse a partir do formante *neo-* ‘novo’, polo que non resulta estraño que un dos criterios máis recorrentes neste ámbito sexa o de natureza diacrónica; isto é, unha palabra será considerada neoloxismo se aparece nun período recente. Para coñecer a primeira datación dos nosos exemplos, valémonos dos corpus informatizados que mencionamos no capítulo precedente.
- (b) En segundo lugar e como xa se adiantou, considérase de grande importancia o criterio lexicográfico; é dicir, unha palabra pode ser catalogada como neoloxismo se non aparece recollida nos dicionarios. Como se pode deducir, este criterio é totalmente obxectivo na súa aplicación, por iso é o que máis se emprega. Para o noso traballo, utilizamos os dicionarios mencionados na metodoloxía (véxase o apartado 2). Non obstante, existen algúns problemas derivados da súa aplicación (cfr. Gómez Clemente *et al.* 2003): é evidente que non todo o que non se recolle nos dicionarios pode ser considerado neoloxismo, como por exemplo, un simple erro mecanográfico ou palabras con diminutivos sen un valor neolóxico.

³ Unha detida reflexión crítica sobre todos eles pódese ver en Estornell Pons (2009: 23-88).

- (c) Outro criterio empregado na identificación neolóxica é a inestabilidade sistemática: unha unidade neolóxica ten máis posibilidades de presentar signos de inestabilidade formal (morfolóxicos, gráficos, fonéticos) ou inestabilidade semántica.
- (d) O último parámetro que serve para delimitar o carácter neolóxico dunha forma é o criterio psicológico: unha voz tratarase como neolóxica se é percibida polas persoas falantes como unha palabra nova. Este criterio é subxectivo, xa que depende sempre da percepción individual de cada unha das persoas usuarias dunha lingua (cfr. Araya 2003: 76).

Unha vez que podemos caracterizar unha unidade como neolóxica, aplicamos os criterios de clasificación. Os criterios que seguimos son os propostos polo Observatori de Neologia para o catalán e o castelán, con algunhas adaptacións por parte do Observatorio de Neoloxía da Universidade de Vigo (cfr. Gómez Clemente *et al.* 2003). Son tres os principais tipos de neoloxismos que podemos atopar:

- **Neoloxismos de forma:** son aqueles construídos mediante un proceso de sufixación, prefixación, parasíntese, composición, composición culta e híbrida, variación dunha forma normativa, conversión sintáctica, abreviación, acronimia, siglación ou segmentación.
- Neoloxismos por empréstito ou préstamo: xa sexan adaptados ou non.
- **Neoloxismos semánticos:** isto é, ampliacións de significado de palabras xa existentes, restrición do significado da forma base ou o cambio de significado.

4. Formantes cultos e prefixos: o caso de *auto-*

Sabemos que, con respecto aos procedementos de formación de palabras, existen diverxencias á hora de distinguir a formación culta da prefixación. Nesta epígrafe reflexionaremos, en primeiro lugar, sobre eses dous grandes procedementos formais dende unha perspectiva máis xeral, para despois centrarnos nas palabras formadas mediante *auto-*, obxecto de estudo da nosa pescuda.

Dende o ámbito dos estudos galegos, López Viñas *et al.* (2010: 211) definen a composición erudita como aquela que «ten como resultado a xunción dunha base romance cunha base latina ou grega que, en moitas ocasións, é sentida polos falantes como un simple prefixo ou sufixo»; por exemplo, a creación de palabras como *biblio-teca*, *herbí-voro* ou *filo-sofía*. Continúan afirmando que «estas bases cultas están na fronteira entre a composición e a prefixación, tanto pola súa produtividade e

dispoñibilidade na formación de vocábulos como pola súa falta de autonomía» e atribúenlles as seguintes características (López Viñas *et al.* 2010: 211-212):

- Cada unha das bases do neocomposto pode derivarse por sufixación; así, en *hidrofobia* podemos engadir sufixos aos dous elementos: *hidratar*, *hídrico*, *fobia*, *fóbico*.
- As bases poden aparecer como primeiro ou segundo elemento do neocomposto (*filosofía*, *necrófilo*), en canto o prefixo só pode constituír o primeiro elemento.
- Dous prefixos non poden combinarse para formar unha unidade léxica.

Na súa gramática, Álvarez e Xove (2002: 678) sinalan que «ó non haber cambio de categoría, os prefixos non alteran nin a morfoloxía nin a sintaxe da base», como ocorre, por exemplo, en palabras como (*pre*)*aviso* ou (*des*)*facen*. Por outra banda, as raíces cultas «tenden a empregarse só como bases de compostos, pero iso non impide que tamén aparezan de maneira independente», como sucede con *fobia* (< *aracnofobia*) ou *terapia* (< *hidroterapia*) e, engaden, «sobre todo con sufixos»: *hidratar*, *hídrico*, *terapéutico*... Esta característica contraponse aos afixos, os cales «nin poden aparecer sós nin formar con outros afixos unha palabra sen a presenza dunha base léxica» (Álvarez / Xove 2002: 750). Outra diferenza que apuntan é con respecto á posición: as bases poden ir tanto antepostas (*fonoloxía*, *morfoloxía*), como pospostas (*anglófono*, *alomorfo*), ao contrario do que sucede cos afixos, que uns só se antepoñen e outros só se pospoñen.

Pola súa parte, Freixeiro Mato (2006: 261) refírese a determinadas «palabras gregas e latinas que na lingua de hoxe funcionan como auténticos prefixos», como *neoprefixos*. Entre eles, o lingüista galego inclúe o formante *auto-*.

Dende unha perspectiva externa á lingua galega, Fábregas (2013: 40) sinala que os temas grecolatinos «denotan conceptos del mundo» e «tienen libertad posicional con respecto a las raíces». Ademais, «no pueden usarse solas», aínda que é certo que «esta propiedad la comparten raíces y afijos, pero solo las raíces pueden funcionar solas cuando se combinan con un afijo».

No seu manual de morfoloxía, Aguirre (2013: 149) concorda en que os formantes léxicos de orixe latina ou grega teñen «características similares a los prefijos», polo feito de que «no puedan aparecer como palabras independientes», pero diferéncianse en que «en muchas ocasiones los encontramos añadidos a la base al final».

Tradicionalmente, non se incluíu o formante *auto-* nas listaxes de prefixos prototípicos, probablemente debido a que non procedía das clásicas preposicións; foi, en cambio, considerado como unha base erudita, a carón doutros formantes como *aero-*, *bio-*, *demo-* ou *gastro-*. Estes problemas de identificación parten da difícil

limitación entre un proceso formal e outro, feito que nos leva a reflexionar sobre a caracterización de *auto-* como prefixo ou como elemento culto.

A orixe de *auto-* sitúase na lingua grega: *αὐτός* era a forma do pronome reflexivo de terceira persoa, co valor de ‘a si mesmo/a’, significado que mantén na actualidade. Xa no grego clásico se empregaba para formar numerosas palabras, entre as que destacan pola súa frecuencia⁴ algunhas como *αὐτο-δίδακτος* (‘que aprende por si mesmo/a’), *αὐτο-πάθεια* (‘experiencia dun mesmo/a’), *αὐτο-ματίζω* (‘obrar por si mesmo/a’), *αὐτό-ματος* (‘que se move por si mesmo/a’) ou *αὐτό-νομος* (‘que obra por si mesmo/a’).

Tras afondar nos estudos das principais gramáticas sobre os procesos de formación, aplicámoslle ao noso formante os criterios que se veñen manexando. En primeiro lugar, o formante *auto-* non denota un concepto do mundo como si sucede con *hidro* (‘auga’), *agro* (‘campo’) ou *xeo* (‘terra’), pois na súa orixe tratábase dunha palabra gramatical, dun pronome, non dunha palabra léxica. Parece que, anteriormente, foi posible a adición de afixos á base grega *auto-*, proceso en que o formante perdía a súa vogal final: *autismo*. Non obstante, na actualidade, este procedemento non se aplica. Para comprobalo, probamos con algúns dos sufixos máis rendibles: **autal*, **auteiro/a*, **autería*, **autiño*, **autizar*, **autazo*. Ademais, segundo as regras gramaticais, non se poden combinar dous prefixos para formar unha nova unidade léxica, regra que parece afectar tamén a *auto-*: **preauto*, **reauto*, **hipoauto*, **desauto* ou **postauto*. Consonte á posición, a partícula *auto-* non dispón de liberdade posicional: no 100 % dos exemplos *auto-* sitúase no inicio da formación. Tampouco é unha palabra independente na nosa lingua: a forma *auto* co significado de ‘un mesmo/a’ non pode aparecer soa na oración.

A aplicación destes criterios achega o formante *auto-* á categoría de prefixo e afástao da de base erudita; xa que logo, parece evidente que *auto-* está a sufrir un proceso de gramaticalización. Por este motivo, algúns gramáticos galegos, como Álvarez / Xove (2002: 732) ou Freixeiro Mato (2006: 261), refírense a este tipo de formantes como *prefixoides*, *pseudoprefixos* ou *neoprefixos*. Esta denominación non é compartida por López Viñas *et al.* (2010) na súa gramática, xa que optan por incluílo na listaxe de bases eruditas en pé de igualdade coas demais.

No seu recente traballo para o catalán, Ginebra *et al.* (2014: 68) analizan *auto-* entre os exemplos de composición culta. Estes autores recoñecen que algúns formantes cultos que ocupan a primeira posición, entre os que se atopa *auto-*, «poden i solen operar tamén con a prefixos, és a dir, morfemes que s’adjunten a un mot ja

⁴ Para as palabras formadas en grego clásico con *auto-*, véxase Liddell e Scott (1940).

existent» e exemplifican con «*autolesionar-se*» e «*agroturisme*». Conclúen, en consecuencia, que moitos destes formantes «tenen un dobre ús: com a formants cultes [...] i com a prefixos adjuntables a qualsevol mot». Xustifican a inclusión de *auto-* neste capítulo porque esa é a metodoloxía de traballo do Observatori de Neologia, mais é significativo que lles digan ás lectoras e lectores do libro que non se sorprendan por esta inclusión «quan probablement la seva intuïció li faria esperar veure’ls analitzats en el capítol de la prefixació» (2014: 69).

Guerrero Ramos / Pérez Lagos (2009) para o castelán e Gómez Clemente / Rodríguez Guerra (2003b) para o galego, tamén inclúen *auto-* entre os neoloxismos formados por composición culta (ou híbrida).

Por outra banda, é necesario engadir un segundo significado do formante *auto-*: a partir da palabra *automóbil* ‘vehículo que se despraza por si mesmo’, inclúese na nosa lingua a forma abreviada *auto*, da cal, á súa vez, se crean novas palabras por composición, como é o caso das coñecidas *autocaravana*, *autoescola*, *autoestrada* ou *autostop* (véxase Ginebra *et al.* 2014: 69). Estes acurtamentos engádense sempre ao inicio da nova palabra e, entre os exemplos máis rendibles do noso corpus, como sinalaron Fernández Berrocal / Rodríguez Guerra (2019), están o truncamento de *videocasete* en *video-* (*videoconsello*, *videorreceita* ou *videopoema*), de *ecolóxico* en *eco-* (*ecoauditoría*, *ecocabichas* ou *ecotaxa*), de *Europa* ou *européo* en *euro-* (*eurogrupo*, *euroatlánticas* ou *eurorrexional*) ou de *fotografía* en *foto-* (*fotoblog*, *fotoxornalista* ou *fotoperiodismo*).

5. Datos extraídos do noso corpus

Como xa apuntamos, hai dúas vías diferentes de formación de palabras co elemento *auto-*: por unha banda, co significado de ‘si mesmo/a’ como primeiro elemento da formación (quer elemento culto, quer prefixo) e, por outra banda, co significado de ‘automóbil’, tamén como primeiro elemento da creación. Para o noso estudo, centrámonos e analizamos con máis detalle as palabras construídas co primeiro tipo de *auto-*, o formante con valor reflexivo, posto que no noso corpus só aparece un neoloxismo a partir de *auto-* co significado de ‘automóbil’⁵: o substantivo *autobomba*.

O noso corpus de *auto-* ‘a si mesmo/a’ está composto por un total de 131 ocorrencias —incluídas as repeticións— e 73 lemas. Na actualidade, este formante é

⁵ Para os neoloxismos en catalán, Ginebra *et al.* afirman que este formante foi «més usual antigament que avui dia» (2014: 69, n. 2).

o máis rendible da lingua galega, afastado do segundo, *micro-*, con 26 palabras creadas (Fernández Berrocal / Rodríguez Guerra 2019).

En Ginebra *et al.* (2014: 71-73) compróbase que *auto-* é tamén o formante máis produtivo en catalán (con 173 neoloxismos xerados, a moita distancia do segundo, *mini-* con 69) e é especialmente rendible na creación de verbos: o 50,9 % dos exemplos con *auto-* son verbos e o 88,9 % de todos os verbos formados por composición culta sono empregando *auto-*.

Para o castelán, peninsular e americano, *auto-* resultou ser o formante máis produtivo entre os neoloxismos da prensa escrita con 386, lonxe do segundo, *micro-* con 203 e do terceiro *mini-* con 173 (cfr. Guerrero Ramos / Pérez Lagos 2009: 70 e 75). Así mesmo, constatan estes autores que *auto-* presenta «un uso similar en los distintos territorios de habla hispana» (2009: 79).

Tampouco podemos esquecer os datos procedentes de dous dicionarios de neoloxismos, un italiano (Adamo / Della Valle 2005) e outro galego (Gómez Clemente *et al.* 2005). No primeiro, *auto-* ocupa a segunda posición co 5,3 % xunto a *euro-*, *mini-* e *neo-*, e por detrás de *micro-* co 7 %; no dicionario galego case o 15 % dos «pseudoprefixos» están formados con *auto-*, que ocupa o primeiro lugar e vai seguido por *bio-* co 10,6 % e *ciber-* co 7,5 % (cfr. Rodríguez Guerra 2015: 398).

As formas do noso estudo proveñen principalmente dos xornais galegos en liña *Sermos Galiza* (41,1 %) e *Praza Pública* (33 %), aínda que tamén *Galicie Confidencial*, *Galicie Ciencia* e os blogs *Biosbardia* ou *A illa da insua* participan na súa creación ou difusión. A diversidade de fontes inflúe na estabilidade formal das palabras con *auto-*, xa que a mesma palabra pode escribirse tanto con guión (*auto-proclamación*) coma sen guión (*autoproclamación*); así mesmo, tamén pode aparecer algún erro ortográfico (**autoretratarse*), propio dun uso da lingua menos formal, como sucede nos blogs. Ademais, algunhas delas (5,5 %) son marcadas tipograficamente, xa sexa destacadas en negra (*autoemprego*), con cursiva (*autoimporse*) ou co uso de comiñas (*autodesculpa*).

A seguir, na Táboa 1, mostramos os 73 lemas obxecto do noso estudo, xunto ao número de ocorrencias que obtivemos de cada un:

Lema	nº	Lema	nº	Lema	nº
autoactividade	1	autoeditado/a	1	autopagamento	1
autoaxuda	3	autodirixido/a	1	autopago	4
autobomba	1	autoeditar	8	autoparodia	1
autocentrado/a	1	autoeloxio	1	autoparodiar(se)	1
autocentrar(se)	1	autoemprego	5	autoplaxio	1
autocobro	10	autoenganar(se)	1	autoposuír(se)	2
autocoidado	1	autoengano	1	autoproclamación	4
autocolante	1	autoexperimento	1	autoproclamado/a	3
autocompracencia	2	autoficcional	1	autoproclamar(se)	6
autocompracente	1	autofinanciar(se)	1	autopromo	1
autoconceder(se)	1	autoguiar(se)	1	autoprotexer(se)	1
autoconciencia	1	autoimpor(se)	2	autopublicidade	1
autoconclusivo/a	4	autoimposto/a	1	autoreferencia	1
autoconfianza	1	autoinculpar(se)	1	autoreferencial	1
autoconsciente	1	autoindulxente	1	autorrealizar(se)	1
autocumprir(se)	1	autointerpretar(se)	1	autorreferencialidade	1
autodefinido/a	1	autointitulado/a	1	autorreflexión	1
autodefinir(se)	5	autoinsector	1	autorrego	1
autodenominar(se)	4	autolimitado/a	1	autorretratar(se)	1
autodesculpa	1	autolimitar(se)	1	autosilenciar(se)	1
autodesenvolvemento	1	autolimpeza (celular)	1	autoxenreira	1
autodestrutivo/a	3	autonomear(se)	1	autoxestionado/a	3
autodeterminista	1	autoorganización	2	autoxestionar(se)	1
autodidactismo	1	autoorganizado/a	1		
autoedición	5	autorganizar(se)	1		

Táboa 1: Listaxe de neoloxismos con *auto-* do noso corpus.

5.1. Categoría gramatical dos neoloxismos atopados

O elemento *auto-* non ten unha función transcategorizadora, xa que a categoría gramatical da base se mantén tras a adición do formante. Neste punto facemos unha división dos neoloxismos en tres grandes grupos (substantivos, verbos e adxectivos) e, posteriormente, caracterizamos cada un deles. Na Táboa 2, mostramos os datos numéricos en relación coas ocorrencias xerais e co número de lemas:

Categoría gramatical dos neoloxismos	Nº de lemas (Nº de ocorrencias)	% dos lemas (% das ocorrencias)
Substantivos	32 (59)	43,8 % (45 %)
Verbos	23 (47)	31,5 % (35,9 %)
Adxectivos	18 (25)	24,7 % (19,1 %)

Táboa 2: Categoría gramatical dos neoloxismos con *auto-*.

5.1.1. Os substantivos

Os substantivos son o grupo máis numeroso de formas neolóxicas creadas con *auto-* con 32 lemas dos 73 obtidos, o que supón un 43,8 % do total. A partir deste dato, quixemos consultar as diferentes entradas con *auto-* no *GDXL* (2009) e comparar a información sobre a categoría gramatical das unidades neolóxicas fronte ás xa codificadas lexicograficamente. Neste dicionario, tamén é maioritaria a formación de substantivos con *auto-* (167 de 236), pero supoñen máis de dous terzos do total, pois a porcentaxe aumenta ata un 70,8 %.

Entre os substantivos que conforman o noso corpus, son 18 as formas femininas atopadas, como *autoactividade*, *autoaxuda*, *autoproclamación* ou *autopublicidade*, e 14 as masculinas, como *autodesenvolvemento*, *autodidactismo*, *autoeloxio* ou *autoemprego*, polo que a proporción é equitativa.

Por outra banda, podemos clasificar as formas neolóxicas con *auto-* consonte á natureza do segundo elemento de formación, clasificación para a que usamos os corpus textuais do galego, o *CORGA* e o *TILG*, fixándonos na primeira datación.

En primeiro lugar, existen 17 neoloxismos que se formaron a partir dunha base simple: *autoactividade*, *autoaxuda*, *autobombas*, *autocobro*, *autoconciencia*, *autoconfianza*, *autodesculpa*, *autoeloxio*, *autoemprego*, *autoengano*, *autoexperimento*, *autoinsector*, *autoparodia*, *autoplaxio*, *autopublicidade*, *autorrego* e *autoxenreira*.

En segundo lugar, outro proceso formal rendible na categoría dos substantivos é a adición de *auto-* a substantivos derivados de verbos. Quixemos consultar os corpus textuais para comprobar cal foi o proceso de evolución destas formas: se primeiro se engadiu o elemento *auto-* á forma nominal previamente derivada (*auto* + *desenvolvemento*), ou se, pola contra, *auto-* se agregou a unha base verbal (*auto* + *desenvolver*) e despois, a partir desta, se creou a palabra sufixada (*autodesenvolvemento*). O máis probable é que as nosas formas se creasen a partir dunha base nominal xa derivada: *autodesenvolvemento* (*autodesenvolver* non aparece nos corpus), *autoorganización* (o substantivo aparece en 1977 e o verbo en 1988) e *autorreflexión* (só se recolle o substantivo).

Por outra banda, non é posible saber a orde de evolución nas seguintes palabras por non apareceren no corpus ou por recollerense na mesma data a forma verbal e a substantiva: *autolimpeza*, *autopagamento*, *autopago* e *autocoidado*. Pola súa parte, como excepción, *autoproclamación* documéntase dous anos máis tarde ca a forma verbal *autoproclamar*, polo que parece o único substantivo derivado directamente do verbo co elemento *auto-* (mais a distancia temporal é tan pequena que non permite extraer conclusións definitivas).

En terceiro lugar, dúas son as palabras que se formaron mediante unha base derivada sobre un adxectivo: *autocompracencia* (*compracencia*: ‘actitude da persoa compracente’) e *autodidactismo* (*didactismo*: ‘calidade de didáctico’). Neste grupo poderíamos incluír a palabra *autorreferencialidade*, cuxa base tería como significado ‘calidade de referencial’; non obstante, a palabra *referencialidade* non aparece recollida nos dicionarios consultados, polo que existen dúas posibilidades básicas: que partamos de *autorreferencial* (> *autorreferencialidade*) ou, directamente, que *auto-* se engada ao neoloxismo *referencialidade* (si existente en portugués).

Por último, atopamos un neoloxismo formado a partir dun truncamento: a palabra *promo* é o acurtamento de *promoción*, a partir da cal se crea a forma *autopromo*. Tamén achamos no noso corpus un exemplo de empréstito, *autocolante*, que provén do substantivo portugués coa mesma forma. O *Dicionário Estraviz* defíneo como ‘etiqueta ou papel com um dos lados recoberto de uma substância que permite pegar sem necessidade de humedecer’ (s.v. *autocolante*).

5.1.2. Os verbos

O segundo grupo máis numeroso entre as formas con *auto-* son os verbos, que supoñen o 31,5 % dos neoloxismos totais (23 de 73) do corpus. En contraste con este dato, comprobamos que entre os vocábulos con *auto-* recollidos no *GDXL* os verbos son o grupo menos rendible das tres categorías, xa que só supoñen un 6,8 % do total

(16 entradas de 236). Neste apartado, clasificamos os lemas do noso corpus segundo a conxugación á que pertencen e segundo as estruturas sintácticas que presentan.

En primeiro lugar, a meirande parte dos verbos creados pertencen á primeira conxugación, como era esperable, pois son 17 formas fronte ás 23 totais: verbos como *autolimitarse*, *autodenominarse*, *autoxestionarse*, *autosilenciarse* ou *autoproclamarse*. En contraste, só se crean 3 verbos da segunda conxugación: *autoimporse*, *autoconcederse* e *autoprotexerse*, e 3 da terceira: *autoposuírse*, *autodefinirse* e *autocumprirse*. Tras facer unha comparación coas formas neolóxicas estudadas por Gómez Clemente / Rodríguez Guerra (2003b), sabemos que é habitual que a primeira conxugación sexa a máis produtiva, moi distante das dúas restantes, xa que extraeron 18 formas (de 26) rematadas en *-ar*, e só 5 en *-er* e 3 en *-ir*.

Con respecto ás estruturas sintácticas dos verbos en forma persoal, realizamos a seguinte clasificación:

- Con presenza de pronome reflexivo:
 - SUX-V-CD(SE): 9 verbos (*autodefinirse*, *autoenganarnos*, *autoprotexerse*, *autoposuírse*, *autosilenciarse*, *autorretratarse*, *autoparodiarse*, *autointerpretarse* e *autoinculparse*).
 - SUX-V-CD(SE)-PVO: 3 verbos (*'autodenominarse [algo]'*, *'autonomearse [algo]'*, *'autoproclamarse [algo]'*).
 - SUX-V-CI(SE)–CD: 1 forma verbal (*'autoimporse [algo]'*).
- Sen presenza de pronome reflexivo:
 - SUX-V-CD: 1 verbo (*autoeditar*).

[SUX (PTE) = suxeito (paciente); V = verbo; SE = pr. reflexivos *me, te, se, nos, vos*;
CD = compl. directo; CI = compl. indirecto; PVO = compl. predicativo]

Por outro lado, incluímos nun mesmo grupo as formas verbais que aparecen expresadas en participio. Das nove formas, un terzo presentan complementos explícitos: un complemento axente con *autoxestionados*, un complemento indirecto con *autoconcedidos* e un complemento preposicional con *autolimitada*. As demais formas non presentan ningún complemento: *autocentrado/a*, *autocumprido/a*, *autofinanciado/a*, *autoguiado/a*, *autoorganizado/a*, *autorrealizado/a*.

A continuación, mostramos as tres formas con complementos en cadanseus contextos:

- (1) Isto deu lugar ao nacemento de asociacións de apoio para un parto respectado, asociacións de apoio á lactancia e á crianza, e grupos informais de apoio mutuo

que funcionan, como esa tan necesaria “tribu”, de xeito *autoxestionados* por mulleres que se atopan nunha situación vital similar. [Praza 16/11/2018]

- (2) [...] xa advertiu na comisión de investigación das antigas caixas galegas de documentación pública de "préstamos e créditos *autoconcedidos* a conselleiros, familiares e empresas propiedades dos directivos". [Praza 13/10/2014]
- (3) Desa superficie, a futura sala im-permanente contará con 135 metros cadrados destinados ao espazo escénico totalmente modificable, cunha capacidade *autolimitada* a cincuenta visitantes pola actividade. [Praza 14/07/2017]

Salvo nun caso, parece que a adición do formante *auto-* conduce ao uso do clítico reflexivo *se* ‘a si mesmo/a’, debido a que existe unha correferencia entre o suxeito e o complemento directo: a acción que o suxeito realiza recae á vez sobre si mesmo. A seguir, mostramos dous exemplos de neoloxismos no seu correspondente contexto:

- (4) Os tópicos do cine autóctono séguense a rachar con filmes como “Encallados”, que aposta por unha estética coidada e única que, á vez que se *autoparodia* erguéndose como ‘cine de autor’, permite crear unha atmosfera perfecta para esa mestura de humor irónico, crítica social e metacinema. [Praza 2015]
- (5) Todos eles declararon que participaron na protesta en igual medida que os mariscadores denunciados, que os mariscadores asistiron ás mobilizacións convocados polo Comité Cidadán, xunto con máis dun cento de persoas que non foron procesadas a pesar de ser recoñecibles, moitas delas, nos vídeos e fotos achegadas pola Garda Civil e de *autoinculparse* unha boa parte delas, e que as decisións de mobilización correspondían á asemblea cidadá, adoptándose por maioría dos seus membros. [Praza 27/03/2012]

Tanto o verbo *parodiar* coma o verbo *inculpar* son verbos transitivos, é dicir, rexen un complemento directo: ‘parodiar [algo]’ e ‘inculpar [a alguén]’. Se hai unha correferencia entre os complementos directos e os suxeitos da súa cláusula, úsase o pronome reflexivo: *parodiarse* e *inculparse*, motivo polo cal a adición do elemento *auto-* semellaría redundante.

No caso do verbo *autoeditar* non sucede o mesmo, polo que, a continuación, mostramos no exemplo (6) o contexto en que se insire o neoloxismo:

- (6) O primeiro libro que publica –que *autoedita*, de certo– é un libro de poemas: *Programio*, publicado por primeira vez en 1950, cando o artista contaba 20 anos. [Praza 18/05/2018]

O verbo *autoeditar* inclúese nunha cláusula de relativo coa estrutura de CD-V. Como regra xeral, os pronomes reflexivos na nosa lingua só poden realizar a función de complemento directo, e ese oco funcional xa está cuberto polo pronome relativo

que; polo tanto, semellaría agramatical o uso do reflexivo. Neste caso, a reflexividade vén determinada polo feito de que o axente da acción *editar* é, á súa vez, o creador do libro que edita: '[alguén] edita o seu libro'.

Outro grupo en que dividimos os verbos é aquel composto polas formas verbais cuxa estrutura sintáctica implica a aparición dun complemento predicativo. Estes complementos poden ser frases nominais, preposicionais ou adxectivas:

- (7) A misiva acusa Trump de “acelerar a crise política de Venezuela coa esperanza de dividir os militares venezolanos e polarizar aínda máis a poboación” ao recoñecer como presidente do país o golpista Juan Guaidó, presidente da Asemblea Nacional que se *autoproclamou* líder do Executivo. [*Sermos Galiza* 27/01/2019]
- (8) Esperemos que a Vox populi andaluza nos faga reflexionar. Sobre de todo a todos os que se *autonomean* de esquerdas. [*Sermos Galiza* 04/12/2018]
- (9) En Marea naceu así como unha emenda á totalidade aos pactos cupulares nos que as organizacións partidarias se *autodenominaban* como a “Unidade Popular” cando realmente o “pobo” sempre pintou pouco ou nada neses acordos. [*Galicia Confidencial* 06/06/2018]

Por último, un dos verbos analizados segue a estrutura SUX-V-CI(SE)-CD '[alguén] autoimpon[se] [algo]'. No exemplo (10) mostramos o neoloxismo no seu contexto:

- (10) Acusou Feixoo de “querer ser o alumno máis avantaxado á hora de impoñer políticas que provocan sufrimento á xente e por iso *autoimponse* máis restricións das que lle pon Europa e o Estado”. [*Sermos Galiza* 15/10/2018]

Sabemos que «en galego son incorrectas as chamadas construcións reflexivas indirectas, o que constitúe un dos trazos contrastivos máis salientes con relación ó castelán, onde son tan abundantes» (Cidrás Escáneo 1991: 106). Non obstante, o mesmo autor afirma que nalgúñas estruturas, «se non aparece o clítico reflexivo marcando a identidade referencial do destinatario co suxeito, entenderíase que ese destinatario é outro distinto daquel» e exemplifica con varias cláusulas, entre as que se atopan as seguintes: *Vistos os resultados das súas análises, o médico diagnosticouse unha [h]epatite* e *Propuxéronse unha tarefa moi difícil*, cuxas estruturas se asemellan á do noso exemplo. O verbo *autoimpor* esixe a explicitación dun complemento directo; polo tanto, cando o destinatario da acción se identifica co axente-suxeito, é necesario o uso do reflexivo *se*: *El autoimponse máis restricións*. Sen este *se*, «índice de complemento indirecto», e a pesar da presenza do elemento *auto-*, entenderíase que o destinatario é outro diferente: *Feixoo autoimpón restricións* (a quen?).

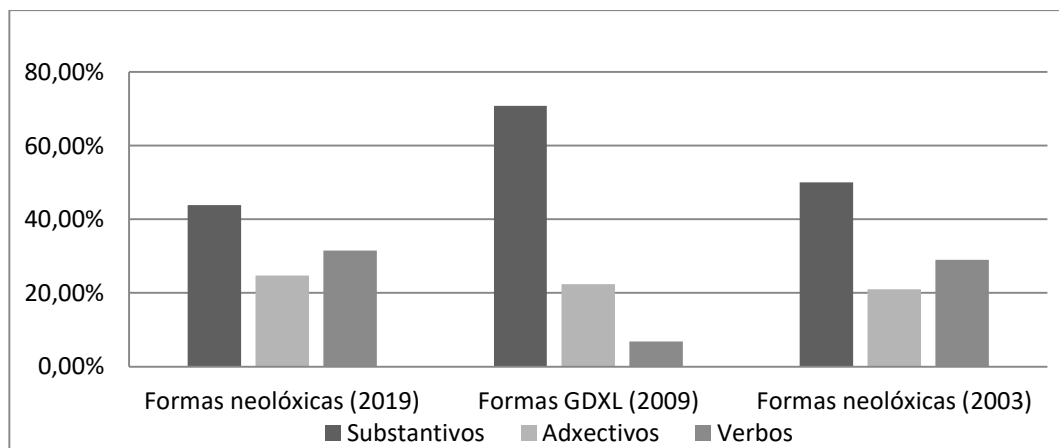
Que a adición de *auto-* ao lexema non sexa suficiente para relacionar o destinatario da acción co suxeito lévanos a pensar que o formante, no seu proceso gramaticalizador, pode estar sufrindo unha perda progresiva do seu significado primario.

5.1.3. Os adxectivos

O grupo menos numeroso está constituído por formas adxectivas, con 18 lemas de 73, o que supón un 24,7 % do total. A modo de comparación, entre as entradas de *auto-* incluídas no *GDXL*, os adxectivos sitúanse nun segundo lugar, por debaixo dos substantivos, pero a porcentaxe existente no *GDXL* e nas nosas formas é moi semellante: neste dicionario recóllense 53 formas adxectivas, o que supón un 22,4 % do total.

Na obra lexicográfica só se rexistran 5 adxectivos procedentes de participios; ao contrario do que sucede coas formas neolóxicas: a maioría dos adxectivos (10 de 18) proceden das formas verbais en participio, polo que o sufixo que máis se repite entre os neoloxismos desta categoría é *-ado/a*. En proporción, tamén son rendibles os sufixos *-nte* (*autoconsciente*, *autocompracente* e *autoindulxente*), *-ivo/a* (*autoconclusivo/a* e *autodestrutivo/a*) e *-al* (*autoficcional* e *autorreferencial*). No último lugar, situaríase o sufixo *-ista*, cunha soa forma: *autodeterminista*.

Como podemos observar na Gráfica 1 (que recapitula toda a información sobre a categoría gramatical destes neoloxismos), a distribución das formas neolóxicas (2003 e 2019) por categoría gramatical mantense tras case dúas décadas:

Gráfica 1: Comparación entre a distribución por categoría gramatical das formas neolóxicas en dous momentos distintos e das formas incluídas no *GDXL*.

Os substantivos son as formas máis recorrentes nos tres momentos, pero destaca especialmente a cantidade de formas que se incluíron no *GDXL*. Pola contra, a pesar de ser unha categoría gramatical bastante rendible canto á creación neolóxica —máis ca o grupo dos adxectivos—, apenas se incluíron formas verbais na obra lexicográfica. Cómpre salientar que, se nos fixamos na totalidade de neoloxismos do noso corpus construídos a partir de formantes cultos, unicamente o 6,9 % deles son verbos. O dato vólvese máis significativo, como xa sucedía en catalán (lémbrense os datos de Ginebra *et al.* 2014: 71-73) ao verificarmos que o 80 % destes neoloxismos verbais sono con *auto-*. Pola súa parte, tanto as formas neolóxicas como as lexicográficas adxectivas teñen a mesma rendibilidade nos tres puntos de comparación.

5.2. Posición e combinabilidade do elemento *auto-*

Parece obrigatoria a posición da partícula *auto-* como primeiro elemento da formación, posto que un 100 % das nosas formas e un 100 % das formas lexicalizadas se crean deste xeito, sexa cal sexa o segundo compoñente. Con respecto á localización, o comportamento de *auto-* é idéntico ao dos prefixos máis rendibles (Fernández Berrocal / Rodríguez Guerra 2019): *anti-*, *re-*, *post-*, *pre-* e *co-*. Estes formantes sempre se sitúan á esquerda da formación, como sucede nas seguintes formas neolóxicas: *antifeminista*, *antitanques*; *prenegociar*, *pregravado/a*; *repolitizar*, *relocalizar*; *postobrigatorio*, *postespectacular*; *coescribir*, *cocrear*.

Tamén algunhas das bases grecolatinas máis rendibles (Fernández Berrocal / Rodríguez Guerra 2019) se sitúan sempre no inicio, como *micro-*, *macro-*, *nano-*, *bio-* e *xeo-*. Habería que, a partir de investigacións monográficas, reflexionar sobre o tipo de morfemas en que se deberían incluír, por se poden considerarse xa prefixos, sobre todo aquelas que indican unha medida (*micro-*, *macro-* e *nano-*). Algunhas das formas que se crearon con estes elementos son: *micromedios*, *microachegas*; *macrofraude*, *macrorredada*; *nanoescala*, *nanofarmacia*.

Tanto os prefixos mencionados coma as bases grecolatinas indicadas son formas moi rendibles na nosa lingua e os significados das novas palabras poden deducirse con facilidade sen que sexa necesario incluílas nas diferentes obras lexicográficas, ao contrario do que sucede coas palabras creadas con outros formantes como *bio-* ou *xeo-*, cuxo significado non parece tan transparente: *biocapacidade*, *biodanza*, *biorresiduos*; *xeodestino*, *xeoparque*, *xeoposicionar*. Ademais, aínda que sempre se sitúen á esquerda na formación de palabras, continúan a denominar conceptos do mundo: ‘vida’ e ‘terra’, respectivamente.

No apartado anterior xa fixemos referencia á posibilidade de combinación do formante *auto-* segundo a categoría gramatical da forma neolóxica. Neste punto, reflexionaremos dende unha perspectiva negativa a combinabilidade de *auto-* e sinalaremos as súas limitacións, isto é, os tipos de procesos de formación en que o noso elemento non participou:

- *Auto-* + palabra composta: non recolleemos neoloxismos como **autolimpachemineas* ou **autocortaferro*;
- *auto-* + nome propio: non se crearon formas como **autoCastelao* ou **autoShakespeare*;
- *auto-* + sigla ou acrónimo: non rexistramos palabras como **autoONG* ou **autoIVE*;
- *auto-* + empréstito: non temos exemplos de formas neolóxicas como **autohater* ou **autocommerçant*;
- *auto-* + base grecolatina: entre os nosos exemplos, non rexistramos palabras semellantes a *autocracia*, *autófago*, *autófono*, *autótrofo*, formas que si inclúen os dicionarios (véxase *GDXL*). Isto lévanos a pensar que o formante *auto-* non pertence só a unha linguaxe especializada, senón que tamén aparece con frecuencia en contextos máis informais.

Á vista destes resultados, queremos sinalar que, aínda que non se inclúan nin no noso corpus nin nas formas de 2003 (cfr. Gómez Clemente / Rodríguez Guerra 2003a) neoloxismos creados con *auto-* a partir dun nome propio, dunha sigla ou acrónimo ou dun empréstito, non atopamos ningún impedimento para que esta formación fose posible, do mesmo xeito que si descartamos a posición de *auto-* ‘si mesmo/a’ no final da creación.

5.3. Rendibilidade dos nosos neoloxismos

Neste apartado faremos referencia á rendibilidade que teñen as nosas formas neolóxicas, é dicir, cales son as que máis se repiten e en que períodos. Para isto, daremos conta do número de exemplos recollidos do mesmo lema, do número de noticias distintas da prensa galega en que aparecen e das diferentes datas en que se distribúen. En contraste, faremos unha comparación cos datos tirados do *TILG* e *CORGA*.

Consonte os nosos termos, de 73 só 19 teñen máis dunha aparición nas noticias seleccionadas. As máis repetidas son, en primeiro lugar, *autocobro* con 10 repeticións

e en segundo lugar, *autoemprego*, con 8. Pola súa parte, *autoproclamarse* conta con 6 formas e *autodefinir*, *autoedición* e *autoemprego*, con 5. Como podemos observar, a meirande parte de voces repetidas pertence á clase dos substantivos. Por outra banda, todos os exemplos dos neoloxismos mencionados datan do ano 2018, agás o verbo *autoproclamar*, cuxas aparicións se distribúen entre os anos 2017, 2018 e 2019. En relación coa distribución por noticias, 14 formas aparecen en máis dun artigo: *autoeditar*, en 7 textos diferentes, *autoproclamar* en 6, *autodefinirse* en 5 e *autodenominar* en 4; as formas restantes só aparecen en 3 ou 2 artigos.

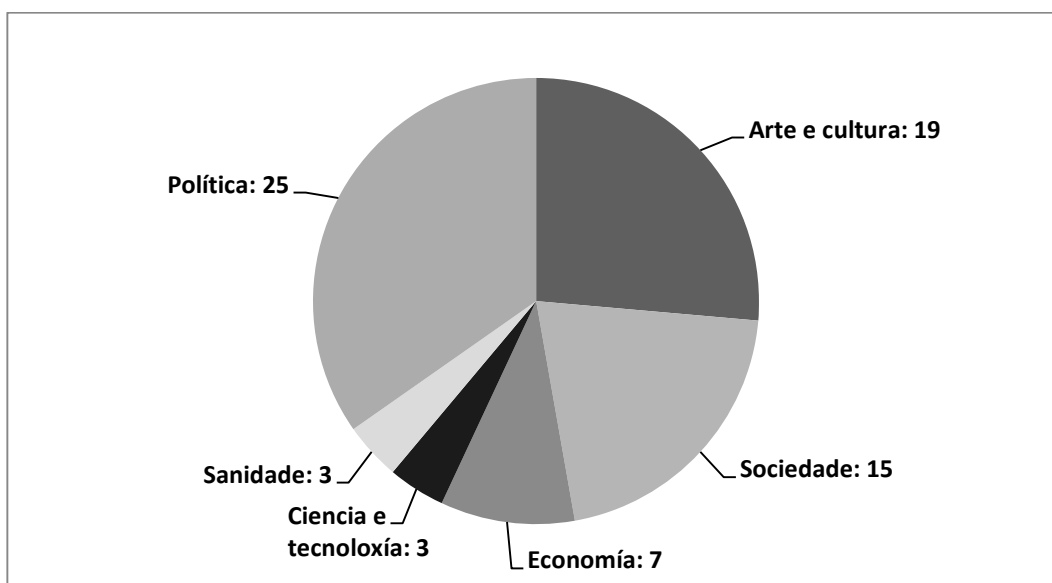
En contraste con estes datos actuais, quixemos consultar os corpus do *TILG* e o *CORGA*, para comprobar, primeiro, se estaban recollidas neles e, segundo, para coñecer as diferentes datacións das palabras incluídas nas bases, así como a súa distribución diacrónica. Por unha banda, non aparecen en ningún dos corpus 19 neoloxismos. A meirande parte destes neoloxismos son formas substantivas (11), aínda que tamén atopamos verbos (5) e adxectivos (2): *autobomba*, *autocobro*, *autoconceder*, *autodesculpa*, *autoexperimento*, *autoficcional*, *autoguiarse*, *autoindulxente*, *autointerpretarse*, *autointitulado*, *autoinsector*, *autolimpeza*, *autopagamento*, *autopago*, *autoparodiarse*, *autopromo*, *autopublicidade*, *autorrego* e *autosilenciarse*.

Por outra banda, no tocante ás formas incluídas nos corpus, referirémonos ás que teñen máis de 20 resultados entre os exemplos do *TILG* e do *CORGA*: 9 formas. A palabra con máis resultados nos corpus é o substantivo *autoorganización* (51), que pertence ao ámbito da política, campo temático con máis formas neolóxicas (véxase 5.4). Nun segundo lugar, sitúanse *autoxestionado/a* con 38 resultados, *autoemprego* con 35, *autoconciencia* con 34 e *autocentrarse* con 30. Por último, a busca de *autocompracencia*, *autodefinir*, *autoproclamado/a*, *autodenominarse* sinala entre 28 e 23 resultados.

Verbo da antigüidade das nosas palabras, os rexistros máis antigos sitúanse na década dos 70, con 7 neoloxismos, como *autoorganización*, *autoxestionado/a*, *autodenominarse* ou *autoorganizarse*, todas incluídas no campo léxico da política. Pola contra, as máis recentes, rexistradas por primeira vez entre o ano 2006 e 2012, son 8 formas: *autoactividade*, *autoeloxio*, *autoconclusivo/a*, *autorrealizarse* etc. As formas neolóxicas que teñen un maior percorrido na lingua galega son 10, pois algunhas rexístranse ata en 17 anos diferentes nos corpus. Destas voces, a maioría pertence, ao igual ca as máis antigas, ao eido político: *autocentrarse*, *autoxestionado*, *autoproclamado/a* ou *autodefinirse*.

5.4. Campos léxicos

Nesta sección ofrecemos unha clasificación dos neoloxismos con *auto-* mediante diferentes campos léxicos. Para a adscripción das palabras a un campo ou outro, centrámonos no contexto lingüístico concreto de cada forma neolóxica, agás *autopromo*, que non se inclúe na nosa clasificación por non ter un contexto lingüístico específico, xa que constitúe o título dunha sección do xornal *Galicia Confidencial*.

Gráfica 2: Número de neoloxismos por campo léxico.

Como se ve na gráfica, o ámbito semántico máis rendible dos neoloxismos do noso corpus é a política, no cal se inclúen máis dun terzo do total das formas. Entre elas, atópanse algunhas como *autoproclamación*, *autoorganizar*, *autodeterminista*, *autodenominarse*, *autodefinirse* ou *autocentrado*.

Outro dos ámbitos máis comúns é o de arte e cultura, con palabras como *autorreferencia*, *autoparodiar* ou *autoconclusivo/a*. O terceiro grupo semántico en que máis formas se inclúen é o de sociedade, no que se recollen algunhas palabras como *autoexperimento*, *autoxenreira* ou *autoconfianza*.

Por último, os outros ámbitos en que se detectaron neoloxismos con *auto-* son a economía (*autocobro*, *autopagamento*), a ciencia e a tecnoloxía (*autorrego*, *autodirixido/a*) e a sanidade (*autoinsector*, *autolimpeza*).

Se facemos unha comparación cos datos recollidos con respecto aos formantes cultos en xeral e ao seu comportamento (Fernández Berrocal / Rodríguez Guerra 2019), observamos que comparten os campos máis rendibles, pero con diferente distribución: en primeiro lugar, sitúase o campo de arte e cultura; en segundo, a economía; en terceiro, a política; e, por último, a sociedade. Comprobamos que o uso político dos neoloxismos se reduce a un terceiro posto nos creados mediante formantes cultos.

Pola contra, o ámbito da economía é un campo máis rendible con estas formas, probablemente debido á creación de palabras con formantes como *agro-* (*agroalimentación, agroexportador*) ou *macro-* (*macrogranxas, macroindustrias*).

6. Os neoloxismos con *auto-* en diacronía curta

Ademais dos datos diacrónicos respecto da rendibilidade nos corpus textuais galegos (véxase 5.3), quixemos facer unha pequena comparación cos neoloxismos recollidos na *NEOTECA* (2007), formas que parten de xornais galegos, para determinar se houbo un cambio ou se se mantén un comportamento similar.

Por unha banda, 30 de 73 (41,1 %) dos neoloxismos con *auto-* xa estaban recollidos na *NEOTECA*. Nestes datos distinguimos dous períodos: o século pasado e os últimos anos de funcionamento da *NEOTECA* (2005, 2006 e 2007). Entre as 14 formas que xa figuraban no século pasado, había case tantos substantivos (7) coma verbos (6), e só se recollía un adxectivo: *autocentrado, autocolante, autocompracencia, autoconciencia, autoconfianza, autodenominar, autodidactismo, autoedición, autoemprego, autoimpor, autoinculpar, autolimitar, autoproclamar e autoxestionar*. No último período de actividade, incorporáronse 8 substantivos (*autorreflexión*), 7 adxectivos (*autoconsciente*) e un verbo (*autodefinirse*).

Por outra banda, 43 de 73 (58,9 %) son formas neolóxicas actuais, que non se recolleron neste banco de datos. A proporción por categoría gramatical destas formas é bastante equilibrada: 18 substantivos (*autoeloxio, autodesculpa*), 16 verbos (*autosilenciarse, autoparodiarse*) e 9 adxectivos (*autoindulxente, autoconclusivo/a*).

7. Conclusións

A modo de recapitulación, recompilamos os argumentos principais que fomos desenvolvendo ao longo deste traballo en relación co elemento *auto-* e cos neoloxismos creados en galego a partir del.

En primeiro lugar, cómpre que subliñemos a extraordinaria produtividade deste elemento na formación de neoloxismos. Non estamos diante dun formante máis, trátase do formante que ao longo das últimas dúas décadas está demostrando ser o máis rendible na conformación de novas unidades léxicas.

Dende a perspectiva categorial, lembremos que entre as formas do noso corpus, sendo maioría os substantivos e presentando un bo número de adxectivos, chama especialmente a atención a elevada formación de verbos (con preto dun terzo do total). Comprobamos tamén que estas proporcións son similares ás detectadas para os neoloxismos galegos con *auto-* no 2003, e afástanse moito das que recollen as obras lexicográficas (en que a categoría privilexiada é a dos substantivos).

Para calibrar na súa xusta medida a importancia do dato sinalado no parágrafo precedente, convén non esquecer que o peso da categoría verbal entre o total dos neoloxismos galegos é bastante limitada. Así, dos neoloxismos estudados a inicios do século XXI (cfr. Gómez Clemente / Rodríguez Guerra 2003), só un 6,5 % eran verbos. Esta cifra, a partir dos datos dispoñibles na actualidade no Observatorio de Neoloxía da Universidade de Vigo, mellorando un pouco, segue a ser relativamente baixa, pois sitúase no 10,4 % (Fernández Berrocal / Rodríguez Guerra 2019), isto é, tres veces menos que os detectados con *auto-*.

Unha das principais conclusións a que chegamos co noso estudo é que parece evidente que o elemento *auto-* está a sufrir un proceso de gramaticalización cara a un prefixo, proceso que está moi avanzado, se é que non se consolidou xa. Os nosos resultados apuntan a este cambio: a gran rendibilidade como formador de novas palabras, a frecuencia de uso dos neoloxismos con *auto-*, as diferentes combinacións que se poden dar, a inclusión das novas formas nun gran número de campos léxicos... E non podemos esquecer incluso o esvaecemento progresivo do seu significado primario: 'si mesmo/a'. En relación con esta cuestión, xa Ginebra *et al.* (2014: 68) falaban para o catalán do dobre uso deste elemento, como formante culto (en combinación con outros formantes cultos) e como prefixo, pero dos nosos datos podemos concluír que, dende a perspectiva neolóxica galega, *auto-* abandonou o primeiro dos usos para centrarse, case en exclusiva, no segundo.

Á vista destas conclusións, consideramos que sería de interese realizar un estudo monográfico daqueles formantes que se sitúan sempre nas neoformacións á esquerda, sobre todo aqueles que indican unha medida (*micro-*, *macro-*, *nano-* etc.), como xa apuntamos, para determinar se, ao igual que *auto-*, están sufrindo un idéntico proceso gramaticalizador.

Referencias bibliográficas

- Adamo, Giovanni / Valeria Della Valle (2005): *2006 Parole nuove. Un dizionario di neologismi dai giornali*. Milano: Sperling & Kupfer Editori.
- Aguirre, Carmen (2013): *Manual de morfología del español*. Barcelona: Castalia.
- Álvarez, Rosario / Xosé Xove (2002): *Gramática da lingua galega*. Vigo: Galaxia.
- Araya Tauler, Raúl (2003): «Achegamentos teóricos ó estudio da neoloxía», en Xosé María Gómez Clemente / Alexandre Rodríguez Guerra (coords.): *Neoloxía e lingua galega: teoría e práctica*. Vigo: Servizo de Publicacións da Universidade de Vigo, 67-81.
- Cabré, M. Teresa (1993): *La terminología: teoría, metodología, aplicaciones*. Barcelona: Empúries.
- Cabré, M. Teresa (2015): «La neologia: un nou camp a la cerca de la seva consolidació científica», *Caplletra* 59, 125-136.
- Cabré, M. Teresa / Rosa Estopà Bagot (2009): «Trabajar en neología con un entorno integrado en línea: la estación de trabajo OBNEO», *Revista de Investigación Lingüística* 12, 17-38.
- Cidrás Escáneo, Francisco A. (1991): «As construcións pronominais en galego. Proposta de clasificación e caracterización», en Mercedes Brea López / Francisco Fernández Rei (coords.): *Homenaxe ó profesor Constantino García*. Santiago de Compostela: Universidade, 101-125.
- CORGA = Rojo, Guillermo / Mª Sol López Martínez (dirs.) (2001-): *Corpus de referencia do galego actual*. Centro «Ramón Piñeiro» para a investigación en humanidades [en liña]. Disponible en: <<http://www.cirp.gal/corga>>. Última data de consulta: 07/06/2019.
- CUMIO = Feixó, Xosé (dir.) et al. (1999): *Diccionario Cumio da lingua galega*. Vigo: Edicións do Cumio.
- DIGALEGO = Xunta de Galicia (2013-): *Digalego. Diccionario de galego* [en liña]. Disponible en: <<https://digalego.xunta.gal/digalego/Html/index.php>>. Última data de consulta: 07/06/2019.
- DRAG = Real Academia Galega (2012-): *Diccionario da Real Academia Galega* [en liña]. Disponible en: <<https://academia.gal/diccionario>>. Última data de consulta: 07/06/2019.
- Estornell Pons, María (2009): *Neologismos en la prensa. Criterios para reconocer y caracterizar las unidades neológicas*. Valencia: Universitat de València.
- ESTRAVIZ = Alonso Estraviz, Isaac / Carlos Durão (dirs.) et al.: *Dicionário Eletrónico Estraviz*. Versión 3.0. Disponible en: <<https://estraviz.org/>>. Última data de consulta: 07/06/2019.
- Fábregas, Antonio (2013): *La morfología: el análisis de la palabra compleja*. Madrid: Síntesis.

- Fernández Berrocal, Ana / Alexandre Rodríguez Guerra (2019): «Neoloxismos en lingua galega». Intervención na *III Xornada de Neoloxía*. Universidade de Vigo (04/04/2019).
- Freixeiro Mato, Xosé Ramón (2006): *Gramática da lingua galega III. Semántica* (2ª ed.). Vigo: A Nosa Terra.
- GDXL = Carballeira Anllo, Xosé Mª (coord.) et al. (2009): *Gran Dicionario Xerais da Lingua*. Vigo: Xerais.
- Ginebra, Jordi et al. (2014): «Composició culta / Neoclassical compounding», en M. Teresa Cabré et al. (eds.): *Mots nous en catala / New words in Catalan. Una panoràmica geolèctica / A diatopic view*. Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 67-83.
- Gómez Clemente, Xosé María / Alexandre Rodríguez Guerra (coords.) (2003a): *Neoloxía e lingua galega: teoría e práctica*. Vigo: Servizo de Publicacións da Universidade de Vigo.
- Gómez Clemente, Xosé María / Alexandre Rodríguez Guerra (2003b): «Neoloxismos na lingua xornalística galega», en Xosé María Gómez Clemente / Alexandre Rodríguez Guerra (coords.): *Neoloxía e lingua galega: teoría e práctica*. Vigo: Servizo de Publicacións da Universidade de Vigo, 95-169.
- Gómez Clemente, Xosé María et al. (2003): «A metodoloxía de traballo no Observatorio de Neoloxía da Universidade de Vigo», en Xosé María Gómez Clemente / Alexandre Rodríguez Guerra (coords.): *Neoloxía e lingua galega: teoría e práctica*. Vigo: Servizo de Publicacións da Universidade de Vigo, 83-95.
- Gómez Clemente, Xosé María et al. (2005): *Novas palabras galegas. Repertorio de creacións léxicas rexistradas na prensa e Internet*. Vigo: Servizo de Publicacións da Universidade de Vigo.
- Guerrero Ramos, Gloria / Fernando Pérez Lagos (2009): «La composición culta y la neología de la prensa escrita», *Revista de Investigación Lingüística* 12, 65-81.
- IR INDO = Ledo Cabido, Bieito (ed.) (2004): *Ir Indo. Dicionario de galego*. Vigo: Ir Indo.
- Liddell, Henry George / Robert Scott (1940-2019): *A Greek-English Lexicon*. Oxford: Clarendon Press. Dispoñible en: <<http://www.perseus.tufts.edu/hopper/resolveform?redirect=true>>. Última data de consulta: 07/06/2019.
- López Viñas, Xoán et al. (2010): *Gramática práctica da lingua galega*. A Coruña: Baía Edicións.
- NEOTECA - Banco de Datos de Neoloxismos da Universidade de Vigo (2006-2016) [en liña]. Dispoñible en: <<http://sli.uvigo.gal/neoteca2007/index.html>>. Última data de consulta: 07/06/2019.
- Observatori de Neologia (2004): *Metodología del trabajo en neología: criterios, materiales y procesos, Papers de l'IULA: Sèrie Monografies*, 9. Barcelona: Universitat Pompeu Fabra. Institut Universitari de Lingüística Aplicada.
- Rey, Alain (1976): «Le néologisme: un pseudo-concept?», *Cahiers de Lexicologie* 28, 3-17.

RILG = Gómez Guinovart, Xavier (coord.) (2006-): *Recursos integrados da lingua galega*. Universidade de Vigo / Instituto da Lingua Galega, Vigo / Santiago de Compostela [en liña]. Dispoñible en: <<http://sli.uvigo.gal/RILG/index.php>>. Última data de consulta: 07/06/2019.

Rodríguez Guerra, Alexandre (2015): «Los neologismos de la prensa en gallego e italiano», en Mª J. Domínguez Vázquez *et al.* (eds.): *Lexicografía de las lenguas románicas. Aproximaciones a la lexicografía moderna y contrastiva*, vol. II, Berlin/München/Boston: De Gruyter, 385-409.

Rodríguez Guerra, Alexandre (2016): «Dictionaries of Neologisms: a review and proposals for its improvement», *Open Linguistics* 2, 528-556. DOI: 10.1515/opli-2016-0028. Dispoñible en: <<https://www.degruyter.com/downloadpdf/j/opli.2016.2.issue-1/opli-2016-0028/opli-2016-0028.xml>>.

TILG = Santamarina, Antón (dir.) (1986-): *Tesouro informatizado da lingua galega*. Santiago de Compostela: Instituto da Lingua Galega [en liña]. Dispoñible en: <http://ilg.usc.es/TILG/>. Última data de consulta: 07/06/2019.

XERAIS = Carballeira Anllo, Xosé M^a (coord.) (2015): *Dicionario Xerais da Lingua*. Vigo: Xerais.

Cumieira. Cadernos de investigación da nova Filoloxía Galega é unha publicación do Departamento de Filoloxía Galega e Latina da Universidade de Vigo que recolle traballos académicos dos novos investigadores e investigadoras no ámbito da Filoloxía Galega.

Neste vol. 5 poden lerse traballos sobre o Simbolismo en Rosalía de Castro, sobre autotradución, sobre esquemas sintáctico-semánticos de verbos, sobre a formación neolóxica de palabras e sobre a dispoñibilidade léxica.